

Magdalena Renata Bodyl¹

Zakład Badań Rynkowych,

Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy

Instytut Badawczy

Ewolucja światowego rynku tytoniu i wyrobów tytoniowych

The Evolution of the Global Market of Tobacco

Synopsis. Tytoń jest uprawiany w co najmniej 124 krajach na świecie. W 2013 r. uprawiano 7,4 mln ton tytoniu na powierzchni 4,3 mln ha. Liderem w produkcji tytoniu są Chiny. W ostatnich dekadach uprawa tytoniu przesunęła się z krajów o wysokich dochodach do krajów o średnich i niskich dochodach. Odnotowano wysoki wzrost produkcji w Azji i Afryce oraz spadek w Europie i Ameryce Północnej. Światowe obroty handlowe tytoniem systematycznie rosną. Udział eksportu w globalnej produkcji tytoniu w 2013 r. wyniósł 35,5%, co wskazuje na proeksportowy charakter produkcji w niektórych regionach świata. Głównymi dostawcami są kraje Ameryki Południowej a importerami kraje Europy.

Słowa kluczowe: tytoń, wyroby tytoniowe, nikotyna, papierosy

Abstract. Tobacco is grown in at least 124 countries around the world. In 2013 cultivated 7.4 million tons of tobacco in the area of 4.3 million hectares. China is a leader in the production of tobacco. Over the last few decades tobacco production has shifted from high-income countries to countries with medium and low incomes. There has been a high increase in production in Asia and Africa and a decline in Europe and North America. The share of the export in the global production of tobacco in 2013 amounted to the 35.5%, what is indicating to pro-export character of the production in some regions of the world. The main suppliers are the South American countries and the main importers are countries of Europe.

Key words: tobacco, tobacco products, nicotine, cigarettes

Wprowadzenie

Tytoń jest najczęściej na świecie uprawianą rośliną, która nie jest przeznaczona na cele spożywcze. Jest on hodowany ze względu na zawartość alkaloidu – nikotyny. Nikotyna jest substancją psychoaktywną, ma ona zdolność oddziaływania na ośrodkowy układ nerwowy i odpowiada za wystąpienie uzależnienia fizycznego. Osoba uzależniona po pewnym czasie odczuwa satysfakcjonujący poziom pobudzenia i koncentracji jedynie wtedy, gdy dostarczy sobie kolejną dawkę nikotyny.

W 2012 r. na świecie, wyroby tytoniowe paliło 967 milionów osób, w tym 31% mężczyzn i 6% kobiet (WHO, 2014). Konsumpcja papierosów na świecie szacowana jest na 6,25 bln sztuk. Najwięcej palaczy żyje w krajach biednych i rozwijających się (WHO, 2014). Codziennie pali 27% Polaków powyżej 15. roku życia (8,7 mln osób).

Palenie tytoniu jest obiektem krytyki ze względu na negatywne skutki społeczne, środowiskowe i gospodarcze. Konsumpcja tytoniu uważana jest za czynnik ryzyka

---

¹ dr inż., Zakład Badań Rynkowych, Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – PIB, ul. Świętokrzyska 20, 00-002 Warszawa, e-mail: Magdalena.Bodyl@ierigz.waw.pl

odpowiedzialny za sześć z ośmiu najczęstszych przyczyn zgonów na świecie, ma negatywny wpływ na zdrowie – jest główną przyczyną raka płuc i innych chorób (Doll, Hill, 1952).

Popyt palaczy zażywających nikotynę jest nieelastyczny względem cen (Samuelson, Nordhaus, 2004). Jednocześnie, popyt na tytoń jest bardzo wrażliwy na ceny u przypadkowych konsumentów.

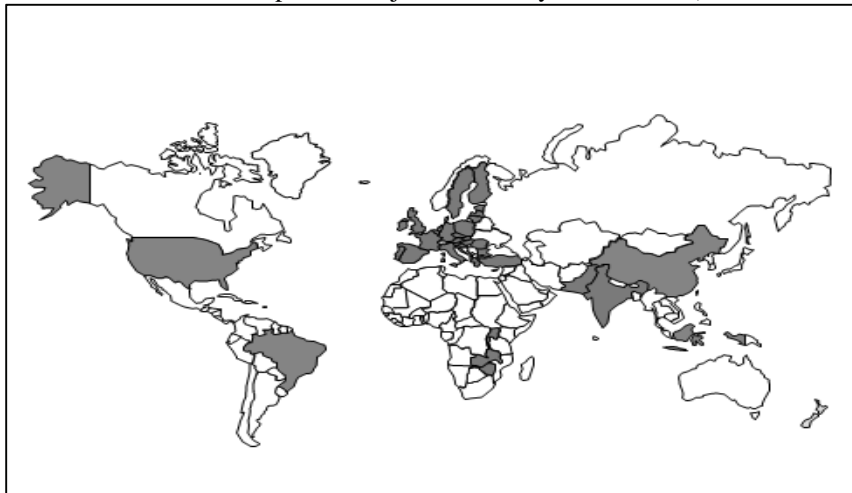
Celem artykułu jest próba przedstawienia zmian zachodzących na świecie w latach 1988-2013 w produkcji tytoniu i wyrobów tytoniowych.

W opracowaniu wykorzystano literaturę z zakresu przedmiotu badań, bazy danych FAOSTAT, WHO, USDA oraz informacje dostępne na stronach internetowych. Zastosowano metodę opisową i porównawczą, analizę struktury i dynamiki produkcji tytoniu i wyrobów tytoniowych.

Zmiany na światowym rynku tytoniu

Uprawa tytoniu jest prowadzona począwszy od obszarów tropikalnych po strefę umiarkowaną, przy czym ponad 90% światowej produkcji pochodzi z obszarów zlokalizowanych między równikiem a 40° szerokości geograficznej północnej (Rejewski, 1992).

Blisko 65% światowej produkcji wyrobów tytoniowych ma miejsce w krajach rozwijających się, gdzie występują niskie koszty wytworzenia surowca i dostępna jest tania siła robocza (Borowska, 2008). Uprawa tytoniu stanowi istotny element gospodarki w ponad 30 krajach, w tym w Argentynie, Brazylii, Chinach, Grecji, Włoszech, Malawi, Mozambiku, Tanzanii, Hiszpanii, Turcji i USA (Bodył M. red. 2015).

Rys. 1. Główni producenci tytoniu

Fig. 1. Major tobacco producers

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FAOSTAT.

Na świecie najczęściej uprawia się trzy rodzaje tytoniu: Virginia, Burley i tytoń orientalny. Tytonie te wymagają różnych warunków klimatycznych.

Virginia jest tytoniem jasnym, suszonym tzw. metodą ogniowo-rurową. Tytoń ten charakteryzuje się delikatnym aromatem i smakiem. Odmiana ta rośnie szczególnie dobrze w ciepłym klimacie zwrotnikowym. Tytoń Virginia uprawia się przede wszystkim w Argentynie, Brazylii, Chinach, Indiach, Tanzanii i USA. Klasyczne brytyjskie marki papierosów, takie jak Dunhill, zawierają wyłącznie tytoń Virginia.

Tytoń Burley wymaga cięższych gleb i intensywniejszego nawożenia niż odmiana Virginia. Najlepszy tytoń tej odmiany uprawia się w USA, Ameryce Środkowej, Malawi i Ugandzie. Wraz z odmianą Virginia i tytoniami orientalnymi Burley wchodzi w skład tzw. mieszanki amerykańskiej (American Blend), której używa się w papierosach Lucky Strike czy Pall Mall.

Tytoń orientalny to najrzadziej występująca i najbardziej wytrzymała odmiana tytoniu, uprawiana na Bałkanach, w Turcji i na Bliskim Wschodzie, gdzie lata są upalne. Warunki klimatyczne oraz duża gęstość upraw nadają tej odmianie wyjątkowego aromatu, wzmocnionego w tradycyjnym procesie suszenia na słońcu. Wzrost plonów zrekompensował spadek powierzchni upraw.

Światowe zbiory tytoniu (tab. 1) w ostatnim ćwierćwieczu wzrosły z 6,83 mln ton w 1988 r. do 7,43 mln ton w 2013 r., tj. o 8,7% pod wpływem wyższych o 16% plonów (do 17,5 dt/ha), przy spadku powierzchni uprawy o 6,2% (do 4,24 mln ha).

W układzie kontynentalnym wzrost zbiorów odnotowano: w Afryce o 104%, Ameryce Południowej o 78% i Azji (o 23%), a spadek w Europie (o 75%), Oceanii (o 64%), Ameryce Północnej (o 44%) i Środkowej (o 40%). Ponad 80% światowej produkcji tytoniu wytwarza dziesięciu kluczowych producentów: Chiny, Brazylia, Indie, USA, Indonezja, Zimbabwe, Malawi, Argentyna, Pakistan i Turcja. Udział UE w światowej produkcji tytoniu wynosi obecnie 2,8% (wobec 9,9% w 1988 r.). Polska, która jest czwartym producentem tytoniu w UE (po Włoszech, Bułgarii i Hiszpanii), wytwarza 0,4% tytoniu (wobec 1,3% ćwierć wieku wcześniej).

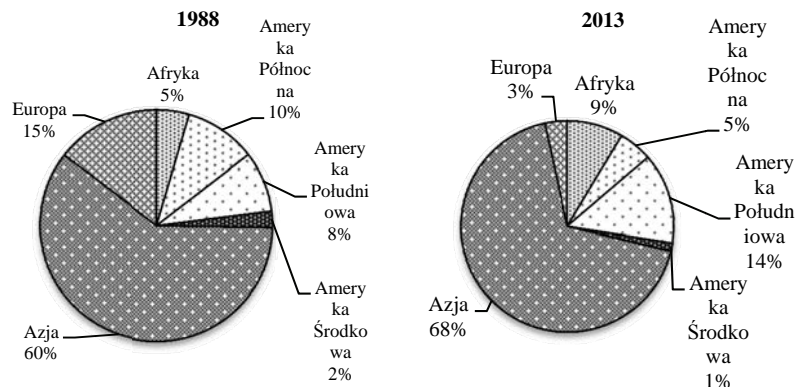
Tabela 1. Światowa powierzchnia uprawy, plony i zbiory tytoniu

Table 1. World harvested area, production and yields of tobacco

Wyszczególnienie	Jednostka	2013	1988=100%	Średnia roczna dynamika (%)
Powierzchnia uprawy	tys. ha	4238,2	93,8	-0,3
Plony	dt/ha	17,5	116,1	0,6
Zbiory	tys. ton	7435,1	108,7	0,3

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FAOSTAT.

O poziomie światowej produkcji tytoniu decyduje Azja, której udział wynosi 68% (rys. 2). W krajach azjatyckich w 2013 r. wyprodukowano 5,04 mln ton tytoniu. W analizowanym okresie produkcja na tym kontynencie wzrosła o 23%. Spośród krajów azjatyckich największym producentem i światowym liderem w produkcji tytoniu są Chiny, gdzie w latach 1998-2013 zbiory zwiększyły się o 15% (do 3,14 mln ton), a ich udział w produkcji światowej wzrósł do 42%. Duży, ponad dwukrotny wzrost zbiorów (do 0,83 mln ton w 2013 r.) miał miejsce w Indiach, które wśród największych producentów tytoniu zajmują trzecie miejsce. W Turcji zbiory spadły w tym czasie o 64% (do 90 tys. ton).

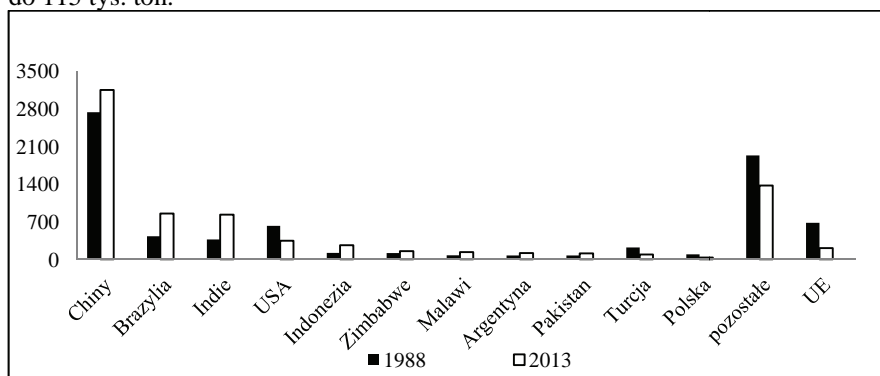

Rys. 2. Udział regionów świata w produkcji tytoniu (%)

Fig.2. Share of world's regions in tobacco production (%)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych FAOSTAT.

Dużą dynamiką wzrostu charakteryzowała się produkcja tytoniu w Ameryce Południowej, gdzie w latach 1988-2013 zbiory wzrosły o 78% (do 1029,9 tys. ton), głównie dzięki zwiększeniu powierzchni uprawy. Na tym kontynencie decydujący wpływ na poziom produkcji tytoniu ma Brazylia, która jest drugim producentem tytoniu na świecie. Zbiory tytoniu w Brazylii prawie się podwoiły i wyniosły 850,6 tys. ton, przy 45% wzroście powierzchni uprawy. W Argentynie wolumen produkcji zwiększył się o ok. 60% do 115 tys. ton.

Rys. 3. Produkcja tytoniu nieprzetworzonego wg największych producentów (tys. ton)

Fig. 3. Production of unmanufactured tobacco by countries (in thous. tonnes)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie FAOSTAT.

Produkcja tytoniu w Afryce podwoiła się. Wśród krajów afrykańskich duży wzrost zbiorów odnotowano w Zambii, Mozambiku, Malawi i w Tanzanii. Najbardziej, bo aż czternastokrotnie, zwiększyły się zbiory tytoniu w Zambii (do 62 tys. ton) i Mozambiku - osiemnastokrotnie (do 56,9 tys. ton), czyli w krajach, które jeszcze na początku dekady nie

zajmowały się jego produkcją na szeroką skalę. W Zimbabwie, które jest największym producentem tytoniu w tym regionie świata, produkcja wzrosła o 30% do 150,0 tys. ton, a w Malawi o 77% do 132,8 tys. ton.

Zbiory surowca tytoniowego w Europie zmalały o 75% (do 252,7 tys. ton). Na ten spadek wpłynęło przede wszystkim zmniejszenie areálu uprawy tytoniu o ponad 76% (do 93,2 tys. ha), przy wzroście średnich plonów o 9,2% (do 21,3 dt/ha). O poziomie europejskiej produkcji decyduje przede wszystkim Unia Europejska, mająca w 2013 r. prawie 80% udział w tej produkcji. Do największych unijnych producentów tytoniu należą: Włochy, Bułgaria, Polska, Hiszpania i Grecja. Łącznie wymienione kraje wytwarzają ponad cztery piąte całkowitej produkcji tytoniu we Wspólnocie.

Tabela 2. Powierzchnia, plony i zbiory tytoniu w wybranych krajach

Table 2. The area, yield and harvest tobacco in the selected countries

Wyszczególnienie	Pow. uprawy (w tys. ha)		Zbiory (tys. ton)		Plony (dt/ha)	
	1988	2013	1988	2013	1988	2013
Chiny	1554,7	1526,9	2734,0	3148,5	17,6	20,6
Brazylia	279,0	405,3	427,9	850,7	15,3	21,0
Indie	318,0	490,0	367,4	830,0	11,6	16,9
USA	256,6	136,1	621,2	345,8	24,2	25,4
Indonezja	187,4	270,2	116,9	260,2	6,2	9,6
Zimbabwe	56,3	115,0	114,7	150,0	20,4	13,0
Malawi	93,0	120,2	75,0	132,8	8,1	11,1
Argentyna	55,8	59,2	72,2	115,3	12,9	19,5
Pakistan	41,6	49,8	69,5	108,3	16,7	21,8
Turcja	237,1	136,2	219,1	90,0	9,2	6,6
UE	401,1	93,3	676,8	207,3	16,9	22,2
Polska	41,8	14,7	90,4	31,9	21,6	21,7
Świat	4518,4	4238,2	6839,8	7435,1	15,1	17,5
Udział największych producentów (%)	68,2	78,1	70,4	81,1	-	-
Udział Polski	0,9	0,3	1,3	0,4	-	-
Udział UE	8,9	2,2	9,9	2,8	-	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie FAOSTAT

W 2006 r. nastąpił głęboki spadek zbiorów i powierzchni uprawy tytoniu pod wpływem reformy WPR w Unii Europejskiej. W latach następnych, aż do 2009 r., produkcja tytoniu utrzymywała się na poziomie 280-295 tys. ton rocznie. Stan ten zmienił się w 2010 r., kiedy wystąpiła kolejna 9,0% obniżka produkcji tytoniu. W latach 2001-2010 produkcja tytoniu w UE-27 zmalała o 41% (do 256,9 tys. ton), a jej udział w światowych zbiorach zmniejszył się z do 3,7%. W 2013 r. udział produkcji UE w światowej produkcji wyniósł 2,8%. W latach 1988-2013 mocno obniżyły się zbiory we wszystkich krajach UE, tylko w Hiszpanii zbiory obniżyły się niewiele, bo tylko o 2%. Po rozszerzeniu Unii Europejskiej nastąpił wzrost produkcji tytoniu w nowych krajach członkowskich związany z dopłatami do produkcji tytoniu. W Bułgarii, która jest największym producentem tytoniu wśród nowych członków Unii Europejskiej, produkcja tytoniu w 2008r. (rok po akcesji) zwiększyła się o 21% (do 42,4 tys. ton). W Polsce w 2005 r. wzrost wyniósł aż 32%, do

40,5 tys. ton. W państwach „piętnastki” największy spadek produkcji tytoniu odnotowano w Grecji, gdzie w 2013 r. w stosunku do 1988 r. produkcja zmniejszyła się o 80% (do 24,0 tys. ton). Do 2005 r. Grecja była największym producentem tytoniu w UE, z produkcją przekraczającą 130 tys. ton rocznie.

Postępujący proces ograniczania areалу uprawy tytoniu, a w konsekwencji zbiorów, to skutek przede wszystkim reformy rynku tytoniu w Unii Europejskiej przeprowadzonej w 2004 r., w wyniku której wycofano od 2006 r. płatności uzupełniające związane z produkcją surowca tytoniowego w starych państwach członkowskich. W nowych państwach członkowskich zmiany te wprowadzono od 2010 r.

Ceny skupu tytoniu wykazują duże zróżnicowanie. Wynika to z różnic w kosztach produkcji tego surowca, w tym szczególnie w kosztach pracy. W krajach rozwijających się, gdzie jest dostępna tania siła robocza oraz występują duże plantacje, ceny są relatywnie niskie. W krajach wysoko rozwiniętych, gdzie koszty produkcji są wysokie, ceny uzyskiwane przez plantatorów są bardzo wysokie. W UE ceny liści tytoniu zależą od firm skupujących surowiec i są każdorazowo negocjowane. Najniższy poziom cen skupu występuje: w Indiach, Malawi, Indonezji, a spośród krajów Wspólnoty w Portugalii i Hiszpanii. Najwyższy poziom cen występuje: w USA, Turcji, Włoszech, Francji i Niemczech.

Światowy handel tytoniem i wyrobami tytoniowymi

Eksporтеры wyrobów tytoniowych są zazwyczaj równocześnie importerami tytoniu, ponieważ do komponowania blendów tytoniowych przez przemysł potrzeba wielu typów surowca z różnych rejonów uprawy. Światowe obroty handlowe tytoniem systematycznie rosną. Według danych FAO w latach 1988-2013 światowy eksport zwiększył się o 91% do 2,6 mln ton, wobec 1,4 mln ton (tab. 3).

Udział eksportu w globalnej produkcji tytoniu zwiększył się z 20% do 35,5% w 2013 r., co wskazuje na proeksportowy charakter produkcji w niektórych regionach świata. Głównym dostawcą na rynki międzynarodowe są kraje Ameryki Południowej, ich udział w eksporcie wynosi 27%. W latach 1988-2013 eksport z tego kontynentu wzrósł prawie 3-krotnie. Największym eksporterem tytoniu jest Brazylia, która zwiększyła wolumen wywozu z 199 tys. ton do 610 tys. ton w 2012 r., a swój udział w światowym eksporcie z 15% do 23%. O wzroście eksportu zdecydował przede wszystkim dynamiczny wzrost produkcji, przy mniejszym zapotrzebowaniu sektora tytoniowego na surowiec, pod wpływem malejącej konsumpcji papierosów. Głównymi odbiorcami brazylijskiego tytoniu są: Unia Europejska, Stany Zjednoczone, Chiny i Rosja. Znaczącym eksporterem tytoniu jest również Unia Europejska, która w roku 2013 eksportowała 415 tys. ton tytoniu. Udział UE w światowym eksporcie obniżył się jednak do 16%, wobec 25% w 1988 r. Wśród krajów członkowskich, największymi eksporterami tytoniu są: Włochy, Belgia, Niemcy i Grecja.

Największym światowym importerem tytoniu jest Unia Europejska. Kolejne miejsca w imporcie zajmują Rosja, USA i Chiny. Wolumen importu do UE wzrósł o 30% do 851 tys. ton w 2013 r., a jej udział w globalnych obrotach obniżył się z 49% do 34%. W grupie 27 państw UE największymi importerami tytoniu są: Niemcy, Holandia, Belgia, Francja i Polska. Import niemiecki wzrósł o 21%, holenderski o ok. 57% a francuski o

117%. W Belgii import wzrósł 3-krotnie, a w Polsce nastąpiło aż 8-krotne zwiększenie wolumenu importu (z 11 tys. ton do 88 tys. ton).

Import rosyjski wzrósł prawie 5-krotnie (do 241,9 tys. ton w 2010 r.), a udział w globalnych obrotach wzrósł z 4% do 10%. Również w USA nastąpił 19% wzrost importu do 200 tys. ton, ale ich udział w obrotach obniżył się z 13 do 8%. Natomiast w Chinach odnotowano 4-krotny wzrost importu do 147 tys. ton.

Tabela 3. Bilans tytoniu nieprzetworzonego w regionach świata (w tys. ton)

Table 3. The balance of unmanufactured tobacco in the regions of the world (in thous. tonnes)

Wyszczególnienie	Produkcja	Import	Ekspert	Zużycie	Współcz. samowystarczalności
1988					
Świat	6839,8	1338,2	1359,8	6818,1	100
Azja	4107,2	231,6	262,3	4076,5	101
<i>Chiny</i>	2754,2	71,4	40,3	2785,3	99
Europa	994,9	762,3	371,0	1386,2	72
<i>Unia Europejska</i>	676,8	656,5	335,0	998,3	68
Ameryka Północna	679,5	168,1	239,9	607,8	112
Ameryka Południowa	578,4	8,0	245,6	340,8	170
Ameryka Centralna	84,0	5,8	21,0	68,9	122
Afryka	310,5	141,8	184,2	268,2	116
Oceania	14,5	18,2	0,3	32,4	45
2013					
Świat	7435,1	2502,9	2597,4	7340,6	101
Azja	5040,3	760,8	685,6	5115,5	99
<i>Chiny</i>	3148,5	174,6	200,0	3123,2	101
Europa	252,7	1187,1	461,9	978,0	26
<i>Unia Europejska</i>	207,3	851,4	415,7	643,0	32
Ameryka Północna	380,3	222,0	195,0	407,3	93
Ameryka Południowa	1029,9	82,0	709,3	402,7	256
Ameryka centralna	57,1	25,0	27,0	55,1	104
Afryka	633,9	197,8	507,6	324,1	196
Oceania	5,2	7,1	0,1	12,2	43
Zmiany (%)					
Świat	109	187	191	108	X
Azja	123	328	261	125	X
<i>Chiny</i>	114	244	496	112	X
Europa	25	156	124	71	X
<i>Unia Europejska</i>	31	130	124	64	X
Ameryka Północna	56	132	81	67	X
Ameryka Południowa	178	1020	289	118	X
Ameryka Centralna	68	433	129	80	X
Afryka	204	139	276	121	X
Oceania	36	39	23	38	X

Źródło: opracowanie własne na podstawie FAOSTAT

Światowy eksport wyrobów tytoniowych wg FAO w ujęciu ilościowym wzrósł prawie 3-krotnie (z 0,4 mln ton w 1988 r. do 1,2 mln ton w 2013 r.). W 1988 r. brak samowystarczalności w produkcji liści tytoniu (mierzony relacją produkcji do ich zużycia) wykazywały Europa i Oceania. Wskaźniki w tych regionach świata wynosiły odpowiednio 72% i 45%. W 2013 r. brak pokrycia zapotrzebowania w surowiec wystąpił także w Azji (wyniósł 99%) i Ameryce Północnej (93%). W Oceanii wskaźnik samowystarczalności pogorszył się do 43%, a w Europie do 26%. W Ameryce Południowej wartość wskaźnika samowystarczalności wzrosła z 170% do 256 %, a w Afryce ze 116% do 196% (tab. 3).

Największymi światowymi eksporterami są: UE, Indonezja, Chiny, Korea. Unia Europejska ma 46 % udział w światowym eksporcie i jest największym eksporterem papierosów. W UE największymi eksporterami papierosów są: Niemcy, Holandia oraz Polska. Eksport niemiecki zwiększył się blisko 3-krotnie do 141 tys. ton, a holenderski podwoił się, do 108 tys. ton. Trzecim ważnym eksporterem papierosów na rynku unijnym jest Polska, z ponad 8% udziałem w światowym w handlu papierosami w 2013 r. Czwierć wieku wcześniej Polska nie eksportowała papierosów.

Eksport polski zwiększył się 10-krotnie w stosunku do 2000 r. (do 89,8 tys. ton), a Bułgarii spadł w tym czasie o 70% do 22 tys. ton (a udział w światowym eksporcie obniżył się z 16% do 2%). Drugie miejsce wśród głównych światowych eksporterów papierosów zajmuje Indonezja z 6% udziałem w światowym handlu. Eksport z Indonezji wzrósł blisko 20-krotnie do 71 tys. ton. USA odnotowało 77% spadek wolumenu wywozu (do 22,5 tys. ton). Udział USA w światowym eksporcie obniżył się z 22% do 2%.

Do największych importerów papierosów w latach 2000-2010 należały: Unia Europejska, Japonia, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Chiny Arabia Saudyjska. Wolumen importu do UE wzrósł o 154% do 354 tys. ton w 2013 r., a ich udział w imporcie światowym zwiększył się do 37%, wobec 34% w 1988 r. W UE największymi importerami papierosów są: Włochy, Francja oraz Niemcy. Import włoski wzrósł o 122% do 70 tys. ton, niemiecki wzrósł blisko 4-krotnie do 38 tys. ton a francuski zmalał o 22%, o ok. 38 tys. ton. Aż 27-krotnie, do 35 tys. ton wzrósł przywóz papierosów do Hiszpanii. Drugą pozycję na liście światowych importerów zajmuje Japonia, której import podwoił się, do 77,9 tys. ton. Import papierosów zwiększyły również kraje arabskie (Zjednoczony Emiraty Arabskie, Arabia Saudyjska i Irak), stając się znaczącym rynkiem zbytu dla wyrobów tytoniowych. Import papierosów do Polski obniżył się o 81% do 2 tys. ton, a udział w światowym imporcie papierosów zmalał z 3% do 0,2 %.

Światowa produkcja papierosów

Światowa produkcja papierosów zwiększyła się w czasie ostatniego ćwierćwiecza z 4,9 bln sztuk w 1988 r. do 6,1 bln sztuk w 2013 r., tj. o ok. 12%. Na wzrost produkcji papierosów wpłynęło przede wszystkim zwiększenie produkcji w Afryce, wschodnim basenie Morza Śródziemnego, pld.-wsch. Azji oraz w Zach. Pacyfiku. W Ameryce produkcja papierosów zmniejszyła się

Prawie 57% globalnej produkcji papierosów realizują: Chiny, Rosja, USA, Niemcy i Indonezja. Łączna produkcja tych pięciu kluczowych producentów zwiększyła się o 0,5% do 3,5 bln sztuk. Dynamika wzrostu produkcji papierosów w tej grupie producentów była znacznie niższa od dynamiki światowej. Do grupy dużych producentów papierosów zaliczamy również: Japonię, Polskę, Koreę (po 124-160 mld sztuk), Holandię,

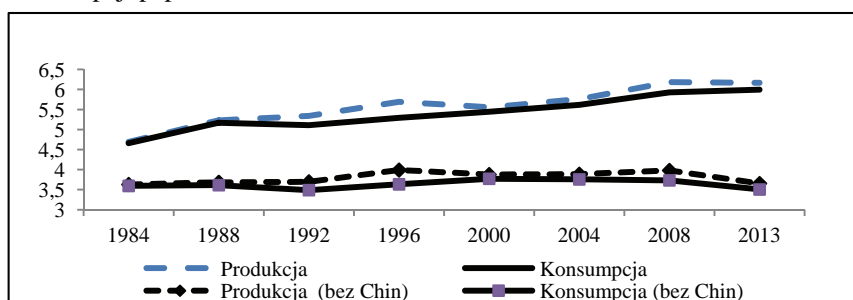

Wietnam, Indie, Ukrainę (po 100-115 mld sztuk), a także Brazylię, Turcję, Filipiny, Egipt i Pakistan (po 70-97 mld sztuk). Drugim producentem papierosów na świecie jest Rosja. Produkcja papierosów w Rosji wzrosła o 1,1% do 402,7 mld sztuk w r., a jej udział w globalnej produkcji papierosów wyniósł 6,5%. W Chinach, które są największym producentem papierosów, produkcja zwiększyła się w latach 1988-2013 o 136%, a ich udział w światowej produkcji wzrósł z 23 do 41%.

Udział USA w światowej produkcji papierosów obniżył się o 2,6 pkt. proc. do 5,5%. Jest to rezultat ograniczania konsumpcji papierosów oraz przeniesienia produkcji do innych krajów. Czwarte miejsce wśród najważniejszych producentów papierosów zajmują Niemcy, a piąte Indonezja.

Polska w ostatnich latach jest znaczącym światowym producentem papierosów z ponad 2 % udziałem w produkcji światowej. W Polsce w ostatnich 25 latach produkcja wzrosła o 165% do 150,5 mld sztuk.

Stopniowo tracą swe wysokie udziały w światowej produkcji papierosów takie kraje jak: Stany Zjednoczone, Japonia, Wlk. Brytania, Brazylia, a zyskują Chiny, Rosja i kraje Europy Środkowo-Wschodniej (głównie Polska), a więc kraje o dużej produkcji i konsumpcji papierosów

Rys. 4. Światowa produkcja i konsumpcja papierosów (bln sztuk)

Fig. 4. World cigarette production vs. consumption (trillion of pieces)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie: Delman F, Jayson D, Moll C. (2014).

W latach 1988-2012 światowa produkcja papierosów charakteryzowała się tendencją wzrostową, którą determinował rosnący popyt w krajach rozwijających się gospodarczo, będący skutkiem zwiększającej się liczby ludności oraz poprawy sytuacji dochodowej konsumentów (Mackay, Eriksen, 2002). Produkcja papierosów wzrosła z 5,3 bln sztuk w 1988 r. do 6,3 bln sztuk w 2012 r., tj. o 11,4%. Od lat do największych producentów papierosów należą: Chiny, Rosja, USA, Indonezja i Niemcy. Łączna produkcja pięciu kluczowych producentów wyniosła 3,6 bln sztuk, a jej dynamika była znacznie wyższa od światowej. Światowym liderem w produkcji papierosów są Chiny, gdzie w latach 2001-2011 produkcja wzrosła o 43% do 2,4 bln sztuk, a ich udział w światowej produkcji zwiększył się z 30% do 40% w 2011 r. Zadecydował o tym wzrost popytu wewnętrznego, wsparty rosnącymi dochodami ludności.

Podsumowanie

W latach 1988-2013 światowa produkcja tytoniu rosła, głównie za sprawą wzrostu powierzchni upraw w Afryce, Ameryce Południowej i Azji. Produkcja w Ameryce Północnej i Europie zmalała.

Światowa produkcja papierosów przesuwana się w kierunku regionu Azji, Pacyfiku oraz Afryki. Maleje udział papierosów produkowanych w Stanach Zjednoczonych, Japonii, Wlk. Brytanii, Brazylii, a rośnie produkowanych w Chinach, Rosji i krajach Europy Środkowo-Wschodniej (głównie Polsce), a więc w krajach o dużej produkcji i konsumpcji papierosów. Sektor tytoniowy ma charakter globalny. Na rynku działa 6 transnarodowych korporacji oraz 40 mniejszych firm lub monopoli państwowych. Pięć głównych koncernów kontroluje wytwarzanie ponad 81% światowego wolumenu papierosów. Koncerny tytoniowe lokują nowe zakłady tytoniowe zakłady produkcyjne w krajach o niskich kosztach pracy oraz wysokiej konsumpcji i przenoszą do nich produkcję.

W 2005 r. weszła w życie Ramowa Konwencja Światowej Organizacji Zdrowia o Ograniczeniu Użycia Tytoniu (WHO Framework Convention on Tobacco Control, FCTC), której celem jest zapobieganie globalnej epidemii tytoniowej (traktat podpisało 175 krajów). Podpisując Konwencję wszystkie kraje zobowiązały się do opracowania własnych planów pomocowych dla użytkowników tytoniu, które mają ułatwić palaczom rzucenie nałogu, między innymi przez wdrożenie odpowiedniej polityki akcyzowej, ukierunkowanej na ograniczanie dostępności wyrobów tytoniowych, a tym samym ich konsumpcji, jako sposobu realizacji celów zdrowotnych. Konwencja może wpłynąć na zmniejszenie spożycia wyrobów tytoniowych krajach które ją ratyfikowały, a co za tym idzie popytu na surowiec tytoniowy. Istotną barierą dla branży tytoniowej, mogą być decyzje niektórych krajów członkowskich UE które w ramach implementacji dyrektywy tytoniowej z 2014 r. zastrzegają przepisy krajowe w celu obniżenia atrakcyjności papierosów dla konsumentów co za tym idzie popytu na tytoń i wyroby tytoniowe w Europie.

Literatura

- Bodyl, M. (red.) (2015). Rynek wyrobów tytoniowych – stan i perspektywy. Wyd. IERiGŻ-PIB
- Borowska, A. (2008). Światowy rynek wyrobów tytoniowych w latach 1990-2006. Zeszyty Naukowe SGGW Problemy Rolnictwa Światowego, t. 4 (19), 53-64.
- Rejowski, M. (1992). Rośliny przyprawowe i używki roślinne. Państwowe WRiL, Warszawa.
- Ramowa Konwencja Światowej Organizacji Zdrowia o Ograniczeniu Użycia Tytoniu, Genewa. Pobrane 21 maja 2003 z: <http://isap.sejm.gov.pl> dostęp 10 kwietnia 2016
- Tobacco: Supply, Demand, and Trade Projections, 1995 and 2000. FAO economic and social development paper nr 86. Wydawnictwo. FAO 1990
- Samuelson, P.A., Nordhaus, W.D. (2004). *Ekonomia* tom 1. Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa
- Opracowanie dostępne online:
- Delman, F., Jayson D., Moll, C. (2014). The Current Policital-Economy of Nicotyne &Tobacco in the US and Around the Word. Materiały konferencyjne. Virginia. Pobrane 10 kwietnia 2016 z: <http://www.slideshare.net/ChristopherMoll/overviewthecurrentstatusofglobalustobaccoregulation316-1>
- Doll, R., Hill, B. (1952). A study of the aetiology of carcinoma of the lung. Pobrane 8 kwietnia 2016 z: <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2022425/?page=8>
- Mackay, J., Eriksen, M.,P. (2002). The Tobacco Atlas. Pobrane 10 marca 2016 z: http://www.who.int/tobacco/resources/publications/tobacco_atlas/en.
- Bazy danych FAO: <http://faostat3.fao.org> dostęp 1 marca 2016 r.